

Marieke Lukas Riyneveld

**AXŞAM
NARAHATLIĞI**

Tərcüməçi:
Anar Rəhimov

qanun nəşriyyatı

Marieke Lucas Rijneveld

***DE AVOND
IS ONGEMAK***

Bir yeniyetmənin dilindən yazılan və böyüklərin ibrət götürməsinə nəzərdə tutan sarsıdıcı kitabdır.

Yas, fermerliklə məğul olan ailəsi ilə Niderlandın ucqar kəndlərindən birində yaşayır.

Bir qış günü qardaşı buz üstündə konki sürmə yarışına qatılır. Faciə baş verir və o, geri dönmür.

Yas ailənin tədricən yadlaşdığını, yox olduğunu görür. Ata ilə ana övlad itkisindən sonra canlı ölüyə çevrilir.

Marieke Lukas Riyneveldin bu romanında hər şey var-sevgi, xəyanət, tənhalıq, Avropa insanının seçimləri.

Və hər şey çox çılpaq, olduqca təbiidir...

Marieke Lucas Rijneveld   **DE AVOND IS ONGEMAK**
Marieke Lukas Riyneveld   **AXŞAM NARAHAATLIĞI**
Bakı, Qanun Nəşriyyatı, 2023, 288 səh.

Janr: fiction/roman/bioqrafik
Ölçü: 120x200 mm
Cild: yumşaq
Çapa imzalandı: 13.06.2023

Nəşir: Şahbaz Xuduoglu
Tərcüməçi: Anar Rəhimov
Redaktor: Cavid Zeynalı
Korrektorlar: Bəsti Məmmədova, Aygün Həsənova
Texniki redaktor: Əsəd Qaraqaplan
Mətn dizaynı: Ramin Əli
Qapaq dizaynı: Rafael Qasım

Qanun Nəşriyyatı
İstanbul Copyright Awards-ın qalibi
Bakı, AZ 1102, Tbilisi pros., 76
Tel: (+994 12) 431-16-62; 431-38-18
Mobil: (+994 55) 212-42-37
e-mail: info@qanun.az
www.qanun.az
www.fb.com/Qanunpublishing
www.instagram.com/Qanunpublishing

ISBN 978-9952-38-713-1

© Qanun Nəşriyyatı, 2023

© 2018 by Marieke Lucas Rijneveld

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

The publisher gratefully acknowledges the support
of the Dutch Foundation for Literature.

I HISSØ

1

On yaşım vardı, artıq paltomu çıxarmırdım. Həmin səhər anam soyuqdan qorumaq üçün hamımıza inək yelininin yağını sürtmüşdü. Bu yağ sarı Bogena qabında buraxılırdı və daha çox südverən inəyin əmcəklərinin çatlamasının qarşısını almaq, döyənəklər və gül kələminə oxşar düyünlərə qarşı istifadə edilirdi. Qabın ağzı o qədər yağlı olurdu ki, onu ancaq çay dəsmalı ilə burub açə bilərdin. Ondən buğdə bişmiş inək yelininin iyi gəlirdi. Hərdən tavanı götürüb yelini yaxşıca istiotlayıb, duzlayandan sonra qızardırdım. Dərimdə qoxuyan yağ kimi bu da mənə iyrənc gəlirdi. Anam toppuş barmaqlarını üzümüzdə elə gəzdirirdi ki, elə bil pendirin tutub-tutmadığını yoxlayırdı. Solğun yanaqlarımız saralan mətbəx lampasının işığında parıldayırdı. Neçə ildir qəşəng, güllü lampa kölgəliyi almaq istəyirik. Kəndə gətirirlər, amma anam bilmir alsın, ya yox. Düz üç ildir. Həmin səhər – Milad bayramından iki gün əvvəl onun sürüşkən əllərini gözlərimdə hiss elədim. Qorxdum ki,

bu dəqiqə bərk basacaq, göz bəbəklərim mərmər kimi kəlləmin içinə girəcək. Anam deyərdi: “Gözlərin ora-bura baxanda həmişə belə olacaq. Sən gözünü əsl inanclı kimi bir yerdə saxlamırsan. Gözlərini Allaha elə dikməlisən ki, sanki göylər bu dəqiqə aralanacaq. Amma səmalar burada yalnız qar çovğunu üçün aralanır. Gicbəsər kimi gözünü göylərə dikib durmağın bir mənası yoxdur”.

Masanın üstündəki hörmə səbət Milad mələkləri ilə bəzədilmişdi. Mələklər gözləri qarşısında trubalar və öksəotu tutublar. Hətta sulfeti lampanın işığına tutsan da, onların necə göründüyünü bilmirdin. Təxmin edirdim ki, nahar üçün doğranmış ət dilimləri yeyəcəkdik. Anam çörəyi – ağ çörək, kömbə və xaş-xaş toxumu ilə kəpəkli çörək – səliqə ilə salfetlərin üstünə düzmüşdü. O, çörəyin arxasına ələklə şəkər tozu səpmişdi. Xırda dənəli şəkər tozu çörəyin arxasına elə qonurdu, elə bil inəklərimizin belinə qar dənəcikləri qonurdu. Çörəkqabının qapağı ilə biskvit qabını örtmüşdü.

– Şirin şeylərdən əvvəl ya ət, ya pendir yeməlisiniz. – O, həmişə deyərdi. Bu, bir qayda idi və bu qayda bizi böyük, güclü edəcəkdə. Nəhəng Qoliat kimi böyük, İncildəki Samson kimi güclü. Biz bir böyük stəkan təzə süd də içməli idik. Süd üç-dörd saat əvvəl sağılırdı və ilıq olurdu. Yavaş-yavaş içəndə ağızın qıraqında sarımtıl qaymaq qatı qalırdı. Ən yaxşısı gözünü yumub stəkanı birnəfəsə başına çəkmək idi. Hərçənd İncildə südü asta-asta içmək, yaxud inək əti yemək haqqında heç nə yox idi, amma anam bunu “hörmətsiz” adlandırırdı.

Səbətdən bir dilim ağ çörək götürüb onu boşqabıma başayaq qoydum. Belə olanda çörək solğun körpə arxasına oxşayırdı, üstünə bir az şokolad yağı çəkəndə isə daha inandırıcı

görünürdü. Bu, məni və qardaşlarımı çox əyləndirirdi və onlar həmişə soruşurdular: “Yenə g.t yalayırısan?”

– Əgər qızılbalığı qaranlıq otaqda uzun müddət saxlasan, onun rəngi solğun olacaq. Üstünü tam örtmək üçün altı dilim kolbasanı çörəyimin üzərinə qoyub pıçıltı ilə Matiasa dedim: “Sənin altı inəyin var. Onlardan ikisi artıq yeyilib, neçə inəyin qalır?”. Hər dəfə yemək yeyəndə müəllimin bu sözləri qulağımda səslənir. Bilmirəm, niyə bu axmaq hesablamalar həmişə yeməli şeylərlə birləşdirilir. Nə bilim, tort, alma, pizza, biskvit... Müəllim mənim bütün ümidlərimi öldürdü: hesabı yaxşı bilməyəcəm, iş dəftərimdə həmişə qırmızı qeydlər olacaq. Saatı öyrənməyimə bir il lazım oldu. Atam əlində məktəbin model saati, mənimlə mətbəx masası ətrafında uzun-uzadı məşğul olurdu. Hərdən isə əsəbiləşib saati döşəməyə fırpırdı. Onda saatin mexanizmi arxasından çıxıb kənara düşər, zəhlətökən zəng çalardı. Elə indinin özündə də hərdən saata baxanda onun əqrəblərini bəzən inək peyininin altından çəngəllə qazıb çıxartdığımız, balıq tutmaq üçün yem olaraq istifadə etdiyimiz soxulcanlara bənzədirəm. Onları baş barmağınla adsız barmağının arasında tutub saxlayırsan, başlarında 3-4 zərbə endirənə kimi dayanmadan ora-bura burulurlar. Onlar sənin ovcunda Van Lyukun şirniyyat dükanındakı şirin, qırmızı çiyələkli ayaqqabı bağına oxşayırlar.

– Camaatın içində pıçıldaşmaq nəzakətsizlikdir, – mənimlə üzbəüz, Obbenin yanında oturan kiçik bacım Hanna dedi. Nəyisə bəyənməyəndə dodaqlarını büzərdi.

– Bəzi sözlər sənin balaca qulaqların üçün həddən artıq böyükdür, onlar ora yerləşməz. – Mən ağzım dolu halda dedim.

Obbe bezikmiş halda süd stəkanını barmağı ilə qarışdırdı, bir parça qaymağı barmağında qaldırdı, sonra dərhal onu süfrəyə

sildi. Qaymaq burundan çıxan ağ fırtıq kimi yapışib stəkanın kənarında qaldı. Dəhşətli görüntü idi. Bilirdim ki, süfrə sabah baş-ayaq salına bilər və qurumuş qaymaq mənim tərəfimə düşə bilər. Boşqabımı masanın üstünə qoymaq istəmədim. Hamımız bildik ki, masanın üstündəki kağız salfetlər dekorasiya üçündür. Anam onları səhər yeməyindən sonra düzəldib yenidən mətbəx dolabına qoyurdu. Onlar bizim çirkli barmaqlarımız və ağzımız üçün deyildi. Həm də ürəyimin bir tərəfi mələklərin ağcaqanad kimi ovcumda əzilməsinə görə, onların qanadlarının qırılması, yaxud ağ mələyin saçının çiyələk ceminə bulaşmasına görə pis olurdu.

– Bir havaya çıxmalıyam. Rəngim-ruhum qaçıb. – Maties pıçıldadı. O güldü və bıçağını Dui Penotti piroqunun ağ şokoladlı hissəsinə elə sancdı ki, ona bir qram da südlü şokolad hissəsi düşməsin. Duo Penottini ancaq bayramlarda yeyirdik. Neçə gün idi bu məqamı gözləyirdik və budur... Milad bayramı yetişdi, nəhayət ki, vaxtdır! Ən gözəl an, anamın qoruyucu kağızı çəkib kənarlarından yapışqanı təmizləyib bizə ağ, qəhvəyi ləkələri yeni doğulmuş danadakı bənzərsiz nümunələr kimi göstərdiyi an olurdu. Həmin həftə məktəbdə ən yaxşı qiymət alanlara ilk boşqab verilir. Mənim növbəm həmişə sonuncu olardı.

Stulumda irəli-geri sürüşürdüm, onda hələ barmaqlarım tam olaraq döşəməyə çatmırdı. İstədiyim tək şey hamını içəridə təhlükəsiz şəraitdə qorumaq və bişmiş kolbasa kimi ferma boyunca düzmək idi. Dünən həftənin xülasəsində müəllimimiz cənub qütbündən danışanda dedi ki, bəzi pinqvinlər balıq tutmağa gedib bir də geri qayıtmır. Biz cənub qütbündə yaşama-

saq da, bura soyuq idi, elə soyuq idi ki, göl donmuşdu, inəklərin su içdiyi arxlar da buz bağlamışdı.

Hər birimizin səhər yeməyi boşqabının yanında solğun mavi rəngli donmayan paketlər vardı. Birini qaldırıb sual dolu nəzərlərlə anama baxdım.

– Onlar corabın üstündən geyinmək üçündür, – o güləndə yanaqları batdı – Bunlar həm ayaqlarınızı isti tutacaq, həm də yaş olmaqdan qoruyacaq.

Həmin vaxt anam inəyə doğuşa kömək edən atam üçün səhər yeməyi hazırlayır. Hər çörək dilimini kəsəndən sonra bıçağı baş barmağı ilə şəhadət barmağının arasına sürtürdü. Bunu yağ onun barmaqlarının ucuna çatana kimi davam etdirir, sonra isə yağı bıçağın küt tərəfi ilə sıyırır. Çox güman, atam indi süd sağılan kətildə oturub doğulan buzovun bir hissəsini çıxarır. Siqaret tüstüsü inəyin arxasından çıxan buğa qarışmış göylərə qalxır. Gördüm ki, atamın boşqabının yanında buz paketi yoxdur. Bəlkə də, ayağına yerləşməz, ona görə. Onun ayaqları böyük idi, xüsusən də sol ayağı. 20 yaşı olanda kombaynla qəza keçirmiş, sol ayağı deformasiyaya uğramışdı. Anamın yanında, masanın üzərinə pendir çömçəsi qoyulmuşdu, səhər hazırladığı pendirləri məhz bu çömçə ilə yoxlayırdı. Pendiri kəsib açır, pendir çömçəsini plastik qatın arasından içəri salır, iki dəfə burur, sonra çıxardır. Və o, zirəli pendiri kilsədəki ziyafət zamanı ağ çörəyi yediyi kimi: asta-asta, fikirli, gözünü bir yerə zilləyib əsl möminlər sayaq yeyir. Obbe bir dəfə zarafat etmişdi ki, İsanın bədəni də pendirdən düzəlib. Elə buna görə, hər gün çörəyimizin üstünə cəmi iki dilim pendirə icazə verirlər. Yoxsa İsamız tezliklə bitər və onsuz qalarlıq.

Bir dəfə anam səhər duasında Allaha “kasıblıq və zənginlik üçün” təşəkkür edib “çoxlarının kədər çörəyi yediyi vaxta bizi

ruzi-bərəkətlə təmin edən Allaha şükür olsun” – dedi. Maties stulunu arxaya çəkdi, qara dəri çəkilməmiş buz konkilərini boy-nundan asdı və anamın ona bəzi qonşuların poçt qutusuna salmaq üçün verdiyi Milad açıqcalarını cibinə qoydu. Dostları ilə buz üstündə konki sürmək yarışında iştirak etmək üçün donmuş gölə gedirdi. Yarış məsafəsi 20 mil idi və qalibə buxarda bışmış, xardallı inək yelini, üzərində 2000 yazılmış qızıl medal təqdim ediləcəkdə. Kaş buz paketini də onun başına qoya bilərdim ki, uzun müddət isti qalsın və boynu-boğazı bağlı olsun. Bir anlıq əlini başımda gəzdirdi. Tez pijamama tökülən yemək qırıntılarını üstümdən çırpıdım. Maties hər zaman saçını ortadan ayırırdı və qabaq tellərinə jele vururdu. Onlar boşqabdakı iki burum yağa bənzəyirdi. Anam həmişə Milad bayramı ərəfəsində onlardan düzəldərdi. Anama görə tükətdəki yağ heç də bayramsayağı deyildi. O, adi günlər üçün idi. İsanın anadan olması adi günlərdən deyildi. O, sanki o hər il bizim günahlarımız üçün ölmüş kimi (bu mənə görə çox qəribə bir məntiq idi) hər il təkrarlanırdı. Tez-tez özlüyümdə düşünürdüm: bu zavallı kişi gör nə vaxtdan ölüb, yəqin ki, çoxdan unudublar. Amma yaxşısı bu barədə heç nə deməyim, yoxsa daha üstünə şokolad səpilən biskvitim olmaz, bir də heç kim mənə daha üç kral və şərqdəki ulduz haqqında Milad əhvalatı danışmaz.

Maties saçına baxmaq üçün dəhlizə keçir. Hərçənd saç şaxtadan qaya kimi bərkiyəcək, iki qıvırcığı isə düzəlib alınma yapışacaq.

– Mən də sənənlə gələ bilərəm? – Mən soruşdum. Atam taxta konkilərimi çardaqdan götürüb. Onları qəhvəyi dəri qaytanları ilə ayaqqabılarıma bağlayıb. Bir neçə gün konkilərim ayağымda fermanın ətrafında dolaşdım. Əllərim arxamda, qoruyucularım

isə döşəmədə iz salmasın deyə, ülgüclərin üzərində gəzirdim. Baldırılarım sərtləşmişdi. Necə lazımdır məşq etmişdim və hazırda açılıb-bağlanan stulu itələmədən də bu konkilərlə buzun üzərində gəzə bilərdim.

– Yox, bunu eləyə bilməzsən! – O dedi. Sonra daha sakit bir tərzdə, yalnız mənim eşidə biləcəyim səslə – Çünki biz o biri tərəfə gedirik, – dedi.

– Mən də o biri tərəfə getmək istəyirəm. – Mən dedim.

– Böyüyəndə səni də aparacam. – O, yun papağını başına qoyub gülümsədi. Güləndə mavi elastik bəndləri olan diş breketlərini gördüm.

2

Pullu kanalların heç biri bizdə tutmurdu, ancaq “Niderland 1, 2, 3” göstərirdi. Atam deyirdi ki, bu kanallar tərbiyəsiz şeylər göstərmir. O “tərbiyəsiz şeylər” sözünü elə tələffüz edirdi ki, elə bil ağzına milçək girmişdi, bu sözü deyəndə milçəyi də tüpürüb atacaq. Bu söz mənə anamın hər axşam qabığını soyub suyun içinə tulladığı kartofların səsini xatırladırdı. Mən təsəvvür edirdim ki, əgər lüt insanlar haqqında uzun müddət düşünsən, sən də kartof kimi cücərəcəksən. Ona görə də torpağı qazıb onları bıçağın ucu ilə vaxtında çıxarmalısan. Yaşıl hissələri kəsib toyuq-cücəyə verirdik. Toyuq-cücə kartofun bu hissəsindən ötrü ölürdülər. Mən televizoru gizlədən palıd kabinənin qarşısında qarnım üzərində uzanardım. Əsəbiləşib konkilərimdən birini qonaq otağında zərblə vurmuşdum və indi gedib onun altına düşmüşdü. O biri tərəf üçün çox uşaq, inək tövləsinin arxasındakı peyin arxında sürmək üçün isə çox böyük idim. Səmimi desəm, bu heç konki sürmək də deyildi,

bu daha çox ayaqlarını sürümək idi. Orada yeməli nəşə tapmaq ümidi ilə ayaqlarını sürüyən qazlar kimi... Buza hər toxunuşunda peyin iyi ətrafı bürüyür, konkilərinin ülgücləri sarımtıl rəng alırdı. Yəqin ki, bu gülməli bir səhnə kimi görünürdü, iki nəfər bir cür axmaq qaz kimi arxın qırağında dayanıb, yığılmış bədənlərimiz arxın tərəfindən o birinə yellənir. Yəni, böyük gölün üzərində konkisürən kənd camaatına qoşulmaqdan, məhz bu işlə məşğul idik.

– Biz baxmağa gedə bilmərik. – Atam dedi – Buzovlardan biri qaçıb.

– Amma sən söz vermişdin mənə! – Ağladım. Mən ayaqlarımı buz paketləri ilə sarımsam.

– Yüngülləşdirici hallar var. – Atam dedi və qara beretini gözlərinin üstünə endirdi. Mən bir neçə dəfə başımı tərptədim.

Gözlənilməyən hadisələrə görə heç nə edə bilməzdik. İnkəklər isə həmişə vacib idilər. Diqqət tələb etməsələr də, kök, yöndəmsiz bədənləri ilə tövlədə uzanan vaxtlar da belə, hər şeydən vacib onlar idilər. Qaş-qabaq töküb qollarımı sinəmdə çarpazladım. Deməli, konkilərimlə bu qədər məşq boşuna imiş. Sən demə, buzovlarım dəhlizə qoyduğumuz, atam boyda olan saxsı İsadan daha vacib imişlər. Nümayişkaranə şəkildə buz paketlərini zibil qutusuna atıb üyüdülmüş qəhvədən və çörək qırıntılarından da aşağı basdım ki, anam salfetlər kimi onlardan da ikinci dəfə istifadə edə bilməsin.

Kabinənin altı tozlu idi. Oradan bir çəngə saç, qurumuş kişmiş, bir də Leqo bloku tapdım. Hər dəfə ailə üzvlərindən kimsə, ya İslahat kilsəsinin nümayəndəsi ziyarətə gələndə həmin kabinəni bağlayardı. İmkan vermək olmazdı ki, axşamlar Allahın yolundan fikir yayındırdığımızı görsünlər. Bazar ertəsi